Concepts of Purusha in Katidhapurushiya Adhyaya

Prepared by:-

Dr. Shrikant Verma

Assistant Proffesor

(Samhita evam Siddhanta)

Mana and Atma Interaction

अचेतनं क्रियावच्च मनश्चेतियता परः| युक्तस्य मनसा तस्य निर्दिश्यन्ते विभोः क्रियाः||७५|| चेतनावान् यतश्चात्मा ततः कर्ता निरुच्यते| अचेतनत्वाच्च मनः क्रियावदिप नोच्यते||७६||charaka sha. 1

Mana = Achetan, Kriyavaan

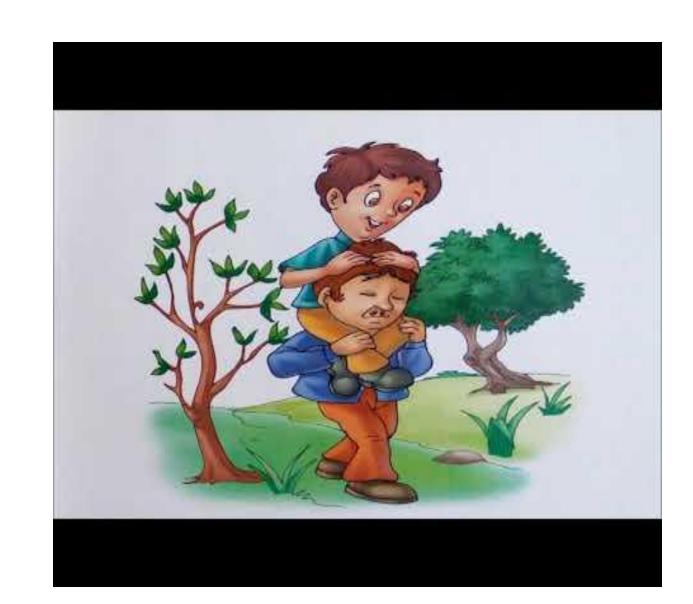
Aatma = Chetan, Akriyavaan

Bothe together works as Jeevatma or Purusha.

Andhapangu Nyaya

Blindman = Mana

Lame man= Aatma

Moksha

- Freeness from any type of happiness or misery is Moksha.
- Yoga is the way for Moksha.
- There are three methods of moksha....
- 1. absence of Raja and Tama
- 2. destruction of all types of Karma.
- 3. absence of any type of reattachments.

• योगे मोक्षे च सर्वासां वेदनानामवर्तनम्। मोक्षे निवृत्तिनिःशेषा योगो मोक्षप्रवर्तकः॥१३ ७॥

मोक्षो रजस्तमोऽभावात् बलवत्कर्मसङ्क्षयात् । वियोगः सर्वसंयोगैरप्नर्भव उच्यते॥१४२॥

Causes of Sukha and Dukha

- The place of Dukha and Sukha Is Mana, not the Aatma. And the causes of Dukha are:-
- धीधृतिस्मृतिविभ्रंश....= Pragyaparadha
- असात्म्यार्थागम...= inappropriate contact of five senses to there faculties.

धीधतिस्मृतिविभ्रंशः सम्प्राप्तिः कालकर्मणाम् असात्म्यार्थागमश्चिति ज्ञातव्या दुःखहेतवः॥९८॥ वेदनानामधिष्ठानं मनो देहश्च सेन्द्रियः। केशलोमनखाग्रान्नमलद्भवगणविना॥१३६॥

Pragyaparaadha:-

धीधृतिस्मृतिविभ्रष्टः कर्म यत् कुरुतेऽशुभम्। प्रज्ञापराधं तं विद्यात् सर्वदोषप्रकौपणम्॥१०२॥

Dhee Vibhransha:-

Wrong understanding of good and bad objects and looking at them as same.

विषमाभिनिवेशो यो नित्यानित्ये हिताहिते। ज्ञेयः स बुद्धिविभ्रंशः समं बुद्धिर्हि पश्यति॥९९॥

Dhriti Vibhransha
Inability to control the
Mana for going
towards harmfull
faculties of indriyas.

विषयप्रवणं सत्त्वं धृति भ्रंशान्न शक्यते| नियन्तुमहितादर्थाद्धृति र्हि नियमात्मिका||१००||

Smriti vibhransha
Due to Raja and Tama covering on
Satva, right knowledge is unable to
be recalled.

तत्वज्ञाने स्मृतिर्यस्य रजोमोहावृता तमनः| भ्रश्यते स स्मृतिभ्रंशः स्मर्तव्यं हि स्मृतौ स्थितम्||१०१

Representation of Aatma, Man and Sharir

Aatma= Arjuna= Kshetragya= Vashi, Mana= Krishna, Sharir= Chariot= Kshetra

